

Tillgänglighetsinventering Kyrksjölötens naturreservat

Kyrksjölötens naturreservat bildades 1997 och är ett långsträckt område som ligger i Bromma stadsdelsförvaltning. Syftet med reservatet är bla annat att säkerställa naturområdet för friluftslivet och dess användning för naturundervisning. Naturreservatet ligger i närhet av bebyggelse vilket gör det lämpligt att anpassa så det går att ta sig fram för alla, utan att för den skull förstöra den känsliga miljön som finns i området.

På uppdrag av Brommma stadsdelsförvaltning gjordes en inventering våren 2018 av Anders Andrae, Willut.

INFORMATION OM OMRÅDET

Inventerade webbplatser

<http://www.stockholm.se/KulturFritid/Park-och-natur/Naturresevat-i-Stockholms-stad1/Kyrksjoloten/>

<https://naturkartan.se/sv/stockholmsstad/kyrksjoloten>

Allmänt för hemsidor

Väl utformad information kan underlätta för personer att komma ut i naturen. Personer med kognitiva funktionsnedsättningar har stort behov av att kunna förbereda sig. Om de kan skaffa sig en bild av vad de kan förvänta sig underlättar det för ett aktivare friluftsliv.

En tillgänglig webbplats bör innehålla följande information:

- Hur man tar sig till området.
- Adress till de olika entréerna.
- Vad man kan göra inom området.
- Vilka upplevelser man kan förvänta sig.
- Längd på leder.
- Om det finns servicebyggnader (med tillgänglig toalett) och andra anläggningar och hur dessa är utformade.
- Hur terrängförhållandena är och om det finns hinder i terrängen till exempel i form av branta lutningar eller trånga passager.
- Vilken GPS-adress området har.
- Hur mobiltäckningen är i området,
- Om det finns tillfälliga fel (exempelvis att den tillgängliga toaletten är ur bruk, räcken borta vid led eller annan viktig tillfällig information)

Extra plus i kanten ger möjlighet till att göra virtuella besök. Riktigt bra är även om man kan få tillgång till digitala kartor som visar var man är på kartan, ortnamn i närheten, vägnummer, busshållplatser, parkeringsplats, lutning på leder och ramper.

Webbplatsen bör vara anpassningsbar att man kan få informationen uppläst för sig eller anpassa den efter sina behov, t.ex. översättning till teckenspråk.

Att tänka på är att texten bör presenteras på ett enkelt och tydligt sätt så att den förstås av så många som möjligt. Språkrådet har tagit fram råd och tester för att förbättra språket. Det finns ett gratis webbverktyg, läsbarhetsindex (LIX) som kan användas för att få en uppfattning om hur lätt eller svår en text är att läsa.

PARKERING

Hur ser det ut idag?

- Parkering finns vid Norra Ängby idrottsplats, dock ingen handikapparkering. Stor parkeringsplats med hårt underlag. Det finns även möjligheter att stanna utefter de större gatorna runt naturreservatet.

Förslag på åtgärder

- Inga åtgärder behövs.

Parkeringen vid Vultejusvägen, Norra Ängby idrottsplats

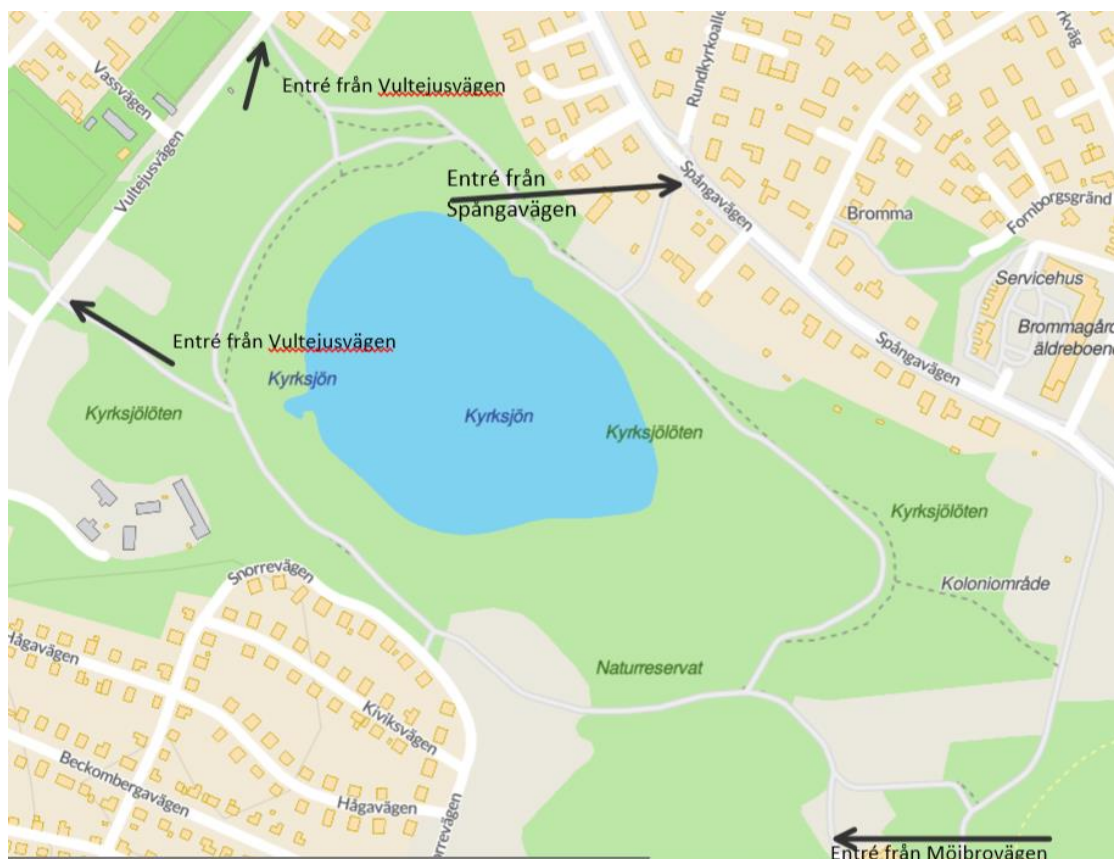
ENTRÉN

Hur ser det ut idag?

- Entréskyltarna är otydliga, liten text, och som hamnar för högt upp från marken vilket ibland kan göra det svårt att läsa om man sitter i rullstol eller har svårt att se.
- Skylten vid Möjbrovägen är svår att upptäcka.

Förslag på åtgärder

- Tydligare skyltar där texten hamnar längre ner.
- Avståndsangivelse på skylten så man vet hur långt det är mellan de olika entréerna eller till tunnelbana
- På entréskylten ska det stå vart närmaste adress är, underlättar för färdtjänstkunder.
- Flytta skylten vid Möjbrovägen till andra sidan av cykelvägen, då blir det lättare för de som kommer från tunnelbanan för det är därifrån de flesta kommer. De som bor i området vet nog det mesta om reservatet redan.

ENTRÉN, fortsättning

På bilden ovan är vägvisningsskylten till höger om cykelvägen, placera den till vänster i stället, då blir det lättare att se.

Man ser vid tunnelbanan åt vilket håll Judarskogen, borde även stå om Kyrksjön.

SKYLTAR OCH TRYCKSAKER

Hur ser det ut idag?

- Texten på skyltarna är för högt upp på alla reservatsskyltar, svårlästa om man sitter i rullstol.
- Liten text.
- På orienteringskartan ser man inte vilken av bryggorna som är lämpligast för rullstolsburna-
- Ingen entréadress på skyltarna.

Förslag på åtgärder

- Bygg ett större träplakat och flytta på hundkoppelsymbolen och qr-kodslappen till höger om reservatsskylten, då kan man sänka några decimeter.
- Skriv dit en adress där det är lämpligt för färdtjänst att hämta och lämna sina kunder.

Flytta smålapparna till höger om skylten så den kan sänkas några decimeter.

Exempel på en bra skylt där texten är längre ner.

Skriv vilken av bryggorna som är anpassad.

STIGAR OCH LEDER

Hur ser det ut idag?

- Breda, fina stigar.
- Bra underlag.
- Dålig information om avstånd på stigarna/lederna, avstånd står bara ibland.
- Bra belysning

Åtgärd

- Ingen åtgärd gällande stigarna.
- Skyltning om avstånd mellan ställen.
- Där stigar korsar varandra bör det finnas skyltar till de olika områdena med namn och avstånd.

Korsningen i närheten av koloniområdet mellan Möjbrovägen och Spångavägen vid den södra delen av sjön. Här är det bra om man sätter upp en skylt som visar vart vägarna leder.

Korsningen vid den nordvästra delen av sjön. Spången börjar till vänster och stigen fortsätter bort till Vultejusvägen.

SPÅNGEN GENOM FUKTLÖVSSKOGEN

Hur se det ut idag?

- Ostadigt på flera ställen.
- Brädorna är mörka och påverkade av regn och vattnet under spången.
- På några ställen går vattnet ända upp till kanten av spången när det är högvatten.
- Dålig avfasning mellan spången och stigen.
- Inga räcken eller kant efter sidorna, förutom på några korta sträckor.
- En mötesplats efter spången där rullstolar/barnvagnar kan mötas, men eftersom den är rektangulär så blir svårt att svänga tex en elrullstol.

Svårt för en elrullstol eller permobil att vända när den inte är fyrkantig.

Åtgärd

- Byt ut brädorna och gör spången något bredare.
- Sätt upp ett räcke på mellan 0.8 meter till 1.1 meter eller en kant på någon decimeter utefter hela spången.
- Gör spången lite högre än vad den är idag så den inte påverkas av vattnet så mycket som den gör idag.
- Mötesplatsen bör vara minst 3 meter i diameter och en fyrkant i stället för en trekant som det är idag.
- En avfasning mellan spången och stigen vilket gör det enklare att ta sig fram med rullstol.

Den höga och ojämna kanten gör att det blir svårt att komma upp på spången.

TOALETTER OCH DASS

Hur se det ut idag?

- Ingen toalett finns idag.

Åtgärd

- Ingen åtgärd eftersom det är ett så litet område, sedan är det nära stadsmiljö vilket gör att risken för skadegörelse är stor.

SITTPLATSER, BORD

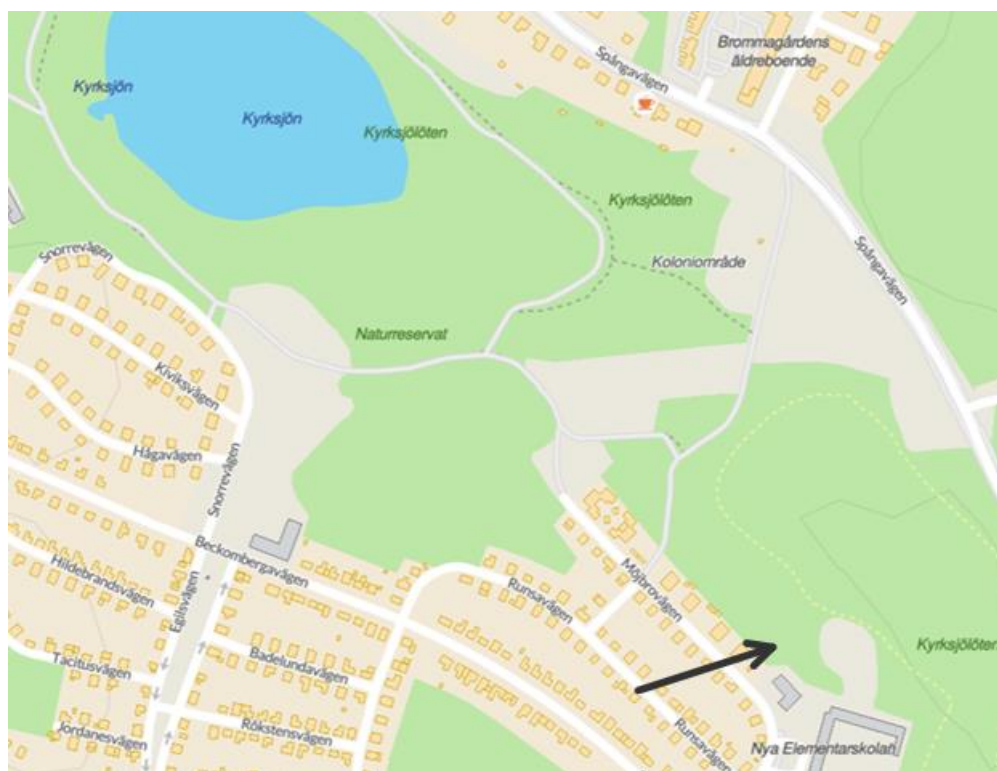
Hur ser det ut idag?

- Sittplatser finns utmed stigen, bra placerade utefter stigen, men det bör finnas fler.
- På gräsplätten ovanför Möjbrovägen finns det ett bord med sittplatser, men som ej är anpassade. De är heller inte fast förankrade så de går att flytta vilket är dumt om man har svårt att ta sig fram i terrängen, risken att de placeras där det inte går att ta sig fram är stor.
- Bordet är för högt.
- Det saknas arm och ryggstöd på sittplatsen.

Åtgärd

- Ställ dit bord och sittplatser med ryggstöd och armstöd så det blir lätt att sätta sig vid bordet, bords.
- Sätt dit fler sittplatser efter stigen, var 250 meter.

Pilen nedan visar vart den nuvarande rastplatsen är placerad.

Bordet är för högt, sedan är det svårt att åka ända fram till bordskanten på sidorna.

Exempel på bra bord med sittplatser. Ett annat alternativ är där bordet går ut mer efter sidorna.

Bra placerad sittplats nära stigen, men fler bör sättas dit, en soffa var 250 meter.

BRYGGA, DEN SÖDRA

Hur ser det ut idag?

- Det finns två bryggor, en vid den södra änden och en vid den norra, den norra är anpassad för rörelsehindrade.
- Den södra bryggan är väldigt ojämn, brädor har förmulnat och är på väg att gå sönder.
- Inget räcke eller skyddskant längst fram på bryggan.
- En för hög kant från stigen till bryggan gör att risken är stor att man snubblar och skadar sig.

Förslag på åtgärder

- Byt ut brädorna utmed gången på bryggan.
- Längst ut på bryggan, sätt dit ett staket eller gör en markering i form av en dm hög kant så synskadade lättare känner/ser när bryggan tar slut.
- Gör en nedfasning i form av en kort ramp från stigen till bryggan.

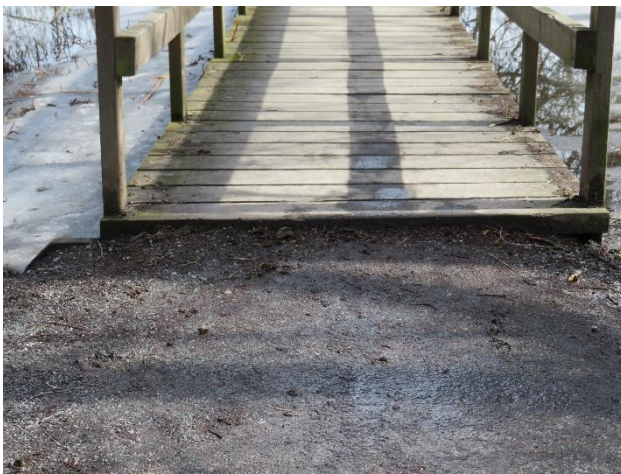
Stora ojämnheter utmed gången.

Inget räcke eller markering längst fram på bryggan.

Ett räcke med en liten kant längst ner gör det säkrare för många. Exemplet är vid sjön Trekanten i Liljeholmen.

Den höga kanten gör att man lätt kan snubbla, speciellt om man har en synskada.

En liten ramp gör att det är lättare att ta sig över en kant. Exemplet är vid sjön Trekanten.

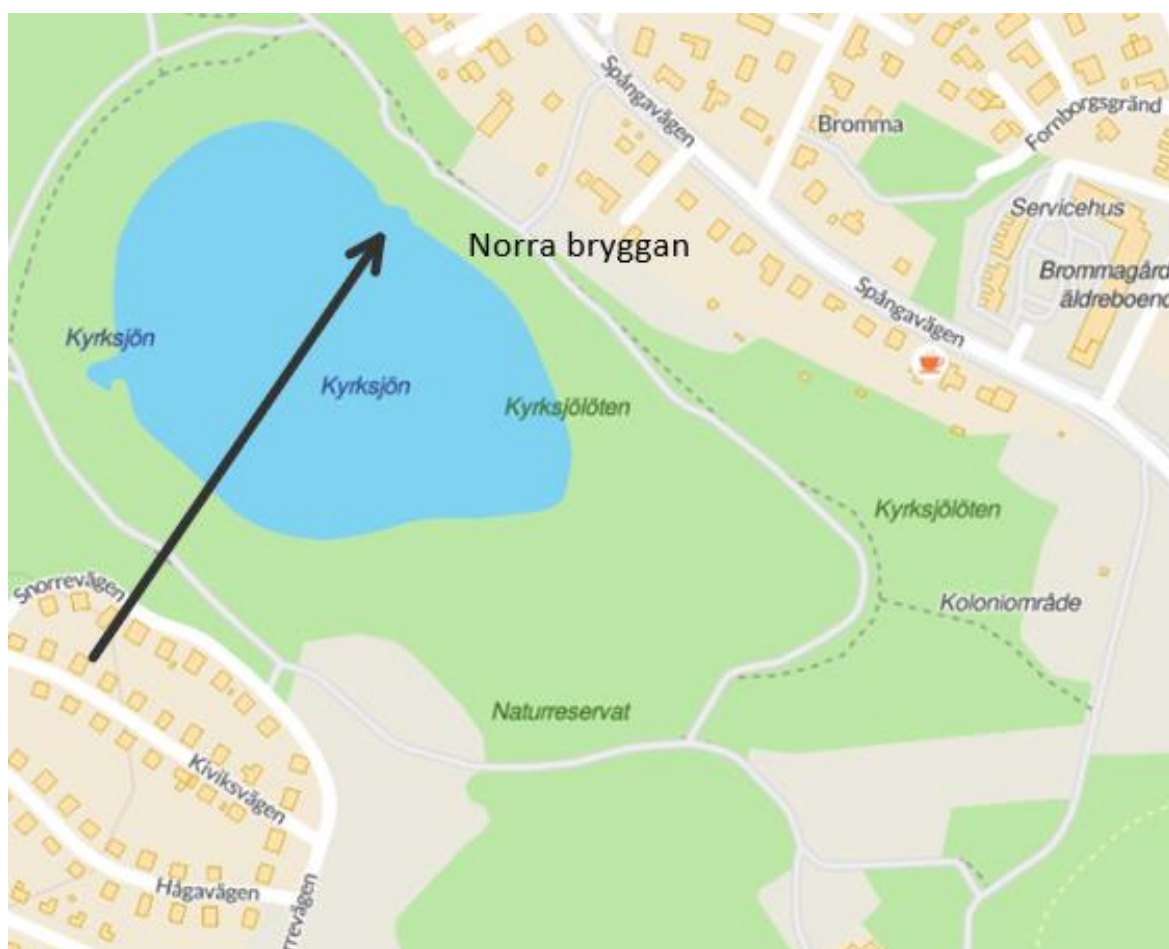
BRYGGA, DEN NORRA

Hur ser det ut idag?

- Ordentliga bräddor.
- Bred gång ut till bryggkanten.
- Inget skyddsräcke vid utkanten av bryggan.
- Inget armstöd vid sittplatserna.

Förslag på åtgärder

- Räcke på ca 1 meter utmed utkanten av bryggan eller en list som markerar vart bryggan tar slut.
- Armstöd vid sittplatserna.

ÖVRIGT

Hur ser det ut idag?

- Papperskorgarna är av dålig kvalitet och svåra att komma fram till med rullstol på några ställen.

Åtgärd

- Byt ut papperskorgarna till en annan modell.
- Placera dem i anslutning till rastplats eller parkbänk.

Soptunnan är svår att komma fram till, speciellt när det är lerigt, isigt eller snöigt.

luktat sopor.

En trevligare variant av soptunna där locket gör att det inte

SAMMANFATTNING

Här kommer en liten sammanfattning av den handboken som gavs ut 2013 av Naturvårdsverket och dåvarande Handisam, nu myndigheten för tillgänglighet och Riksantikvarieämbetet. Jag har bara tagit fram uppgifter på det som berörs gällande Kyrksjölöten naturreservat. Vill man läsa hela handboken kan den laddas ned på <https://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Vagledning/Friluftsliv/Tillgangliga-natur--och-kulturomraden/>

Parkering

Parkeringsplatser för personer med särskilt tillstånd bör finnas vid viktiga målpunkter såsom entrén till ett skyddat område eller så nära entrén som möjligt. Parkeringsplatser för personer med funktionsnedsättning ska skyltas för att visa att de är reserverade för personer med särskilt tillstånd att parkera där. Det är viktigt att varje sådan parkeringsplats markeras i sidled, till exempel med ett avgränsningsräcke eller färgmarkeringar. Utan en sådan markering är det svårt för övriga besökare att veta hur mycket utrymme man bör lämna. Parkeringsplatser för personer med funktionsnedsättning bör ligga i direkt anslutning eller så nära entrén som möjligt. Det är också en fördel om personer med nedsatt funktionsförmåga inte behöver förflytta sig bakom parkerade bilar. Om det är långt att gå mellan områdets ordinarie parkering och sevärdheten i ett område eller en särskilt iordningställd plats kan man anlägga en separat parkering närmare målet för personer med funktionsnedsättning. I så fall är det viktigt att det finns tydlig skyltning som upplyser om att vägen dit endast får användas av fordon med särskilt tillstånd.

Stigar

Med hårdgjorda stigar avses här stigar som anläggs direkt på det befintliga underlaget på platsen. De flesta stigarna i skyddade natur- och kulturmiljöer beläggs med stenmjöl (krossat berg i kornstorlek 0–4 millimeter), men hårdgjorda stigar kan också bestå av andra material, till exempel trä eller i sällsynta fall asfalt. Utformning Vid planering av en hårdgjord stig måste man utgå ifrån markens beskaffenhet och de hydrologiska förhållandena på platsen. En tillgänglig stig fungerar i all väderlek utan att till exempel bli översvämmad eller uppmjukad. På fast mark med god dränering kan det räcka att jämna ut marken och lägga på ett ytmaterial. Om underlaget är mjukt eller dåligt dränerat krävs det oftast schaktning och ett ordentligt underarbete. Det kan också krävas diken längs stigens kanter (cirka 30–40 centimeter djupa) för att leda bort regn och annat ytvatten. Dikena bör fyllas med grovt grus för att förhindra olyckor med rullator, rullstol, barnvagn eller liknande. Lutningar En tillgänglig stig eller led ska vara så horisontell som möjligt och bör inte vara brantare än 1:50 för att vara användbar för en bred besökargrupp. På kortare sträckor kan något större lutningar accepteras, men de bör inte vara över 1:20, det vill säga inte mer än 1 meters

höjdskillnad på en sträcka av 20 meter. Om höjdskillnaden är större ska stigen kompletteras med vilplan med en maximal lutning på 1:50. Vilplanen ska vara minst 2 meter långa och finnas efter högst 0,5 meters höjdskillnad. När man inte kan undvika nivåskillnader eller brantare lutningar bör dessa minimeras med hjälp av ramp och trappa. Stigen bör vara konstruerad så att regnvatten kan rinna av. Detta uppnås bäst genom att skapa en lutning i sidled på maximalt 2 procent. Stigar som lutar i längsled bör dock inte luta i sidled. Det är bra om lutningar på olika stigar markeras på orienteringskartor i broschyrer eller på informationsskyltar. Bredden på en led eller stig kan variera. Fundera över hur behovet ser ut och anpassa stigen därefter. Om två eldrivna utomhusrullstolar ska kunna mötas eller om en person med nedsatt syn med ledsagare ska kunna möta en gående, behövs bredden 1,8–2 meter. Ur tillgänglighetssynpunkt är därför det mest optimala att stigen har en bredd på 2 meter eller minst 1,8 meter och har vändzoner på 2 meter med jämna mellanrum. Om två personer, en sittande i rullstol och en gående, ska kunna förflytta sig bredvid varandra på stigen är en bredd på minst 1,5 meter lämplig. Om man i undantagsfall behöver anlägga en stig med 1,5 meters bredd bör den vidgas med jämna mellanrum för att möjliggöra möten för större rullstolar. För att två personer, till exempel person som är blind med en ledsagare, ska kunna gå bredvid varandra, samt att passerande person ska komma förbi, krävs det en bredd på cirka 2,0 meter och detta bör därmed alltid vara den minsta bredden på iordningsställda stigar och leder i skyddade områden.

Sopor/sopsortering

För att en person i rullstol ska kunna komma intill krävs ett tomt manöverutrymme framför behållaren. En vändmått med diametern 2 meter är lämpligt för personer med större utomhusrullstol. För utformning av området runt sopstationen. Soptunnans lock/öppning ska sitta högst 0,80 meter ovan marknivån och ska vara enkel att öppna med en hand.

Eldplats

Runt grillplatsen ska underlaget vara jämt, fast och en öppen yta, en cirkel med diametern 2 meter, bör finnas som vändyta för exempelvis en utomhusrullstol. Vid grillplatser på sandstränder kan en däckspång byggas för att öka tillgängligheten till grillstaden. Utformningen av själva eldstaden ska vara sådan att till exempel en rullstolsburen person eller en person som använder rullator ska kunna komma nära för att använda den. Om grillstaden smalnar av mot basen och därmed ger utrymme för en rullstols fotstöd bör grillgallret ha en höjd på 0,7 meter ovan mark. Gallret fästes på en stång och bör vara svängbart i sidled så att man lätt kan lägga på det som skall grillas utan att behöva böja sig fram över hettan från grillglöden. Om man istället har en kompakt utformning av grillstaden som endast medger att man når grillglöden från sidan, bör gallret vara 50 centimeter ovan mark, men även då svängbart. Det ska vara möjligt för en person som sitter kvar i sin rullstol att sitta med runt grillen på lika villkor som andra utan att blockera utrymmet för andra och utan att behöva sitta framför sittbänkarna.

Ramper

En byggd ramp bör ha en fri bredd på 1,5 meter. Längre ramper som till sin karaktär närmare kan betraktas som däckspänger eller stigar bör utformas enligt de rekommendationerna för bredder om hårdgjorda stigar. En ramp bör ha en lutning på högst 1:20, det vill säga inte mer än en meters skillnad på en sträcka av 20 meter. Långa ramper bör försees med vilplan var 5 meter (Lundell 2005, s. 20 – gäller stigar), vilka ska ha en längd om 2 meter. Höjdskillnaden mellan vilplanen får vara högst 50 centimeter (9 § ALM 2). Om vilplanet går fram till en dörr exempelvis på ett dass bör vilplanet vara så stort att det går att vända rullstolen. Vilplanen behövs för att en person som använder rullstol eller rullator ska hinna stanna upp när man tar sig ner för rampen. Början och slutet på en anlagd ramp behöver kontrastmarkeras i likhet med trappor för att personer med gångsvårigheter eller synnedsättning ska uppfatta när rampen börjar och slutar. Vilplanen kan också fungera som mötesplatser och det är då viktigt att vilplanen/mötesplanen är bredare än själva rampen.¹⁰⁰ Det är också bra att det finns möjlighet till vila på bänkar vid längre sträckor, men inga hinder får finnas på rampen. Det innebär att det är viktigt att bredda rampen där eventuella bänkar ska finnas.

Sittplatser

De flesta vill någon gång ta en paus för att vila eller för att stanna upp ett ögonblick för att njuta av den natur och kulturmiljö man har omkring sig. Det är viktigt att tänka på att sittplatser för personer med nedsatt rörelseförmåga ska finnas i anslutning till gångytor och vid viktiga målpunkter. Möjligheten att sitta bör finnas med jämna mellanrum. Ofta behöver bänkar stå ganska tätt för personer med gångsvårigheter, till exempel var 100:e meter eller efter 250 meter. Bänkarna bör placeras så att besökaren i den mån det är möjligt kan välja både skugga och sol när man sitter. Det behöver finnas plats bredvid bänken för besökare i rullstol eller person med rullator. Bänken ska stå på en plan, hårdgjord yta vid sidan av gångvägen, så att den inte utgör ett hinder för förbipasserande. Intill bänken bör det finnas en tom plan yta som rymmer exempelvis en rullstol. Bänkarna bör vara stadiga och inte luta bakåt. En bänk bör ha ryggstöd och armstöd, ha sitthöjden 45–50 centimeter och armstödshöjden 0,70 meter och ha armstöd med framkant som går att greppa om. Armstöden bör nå förbi sittytans framkant. Dessutom får det inte finnas något tvärstag under bänkens framkant eftersom det då inte går att sätta in fötterna under bänken när man reser sig. Tänk på att gångytor fram till och runt om bänken ska vara tillgängliga

Bord

Ett bord bör ha 0,70–0,85 meter fritt utrymme mellan bordsbenen på bordets kortsida, förutsatt att bordet har raka ben, för att en stor utomhusrullstol säkert ska kunna komma intill bordet. Om bordet är konstruerat så att sittbänkar och bordsskiva är sammanbyggt, bör bordsskivan skjuta ut cirka 0,6 meter utanför bordets ben. En person som använder rullstol kan då komma nära bordet utan att fötter eller knän tar emot någonstans. Alternativet är

annars att dela sittytan och därigenom skapa en naturlig öppning. Det finns också många personer som har svårigheter att lyfta benen över stockar eller reglar som håller samman bänkar och bord. Därför bör den utskjutande bordsskivan på ena sidan av bordet kompletteras med en utskjutande bänkskiva (0,6 meter) så att både sittyta och bordsskiva nås utan insteg. Ibland flyttas bord och bänkar runt. Detta kan skapa problem för människor med nedsatt rörelseförmåga eller som använder rullstol, till exempel när borden hamnar på ojämn mark eller för nära räcken, träd eller liknande. Av denna anledning bör bord och bänkar förankras i mark på den iordningsställda platsen.

Skyltar och trycksaker

Skyltar är vanligt förekommande i nästan alla skyddade naturområden och kulturmiljöer och kan fungera både som informationsbärare och som vägvisare. Skyltar finns framförallt placerade vid entréer, målpunkter eller längs tillrättalagda stigar och leder. Skyltar ska vara utformade så att personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga lätt ska kunna läsa och ta till sig informationen samt orientera sig. Med skyltar i denna text menas både informationsskyltar och vägvisande skyltar. Informationsskyltar innehåller texter med illustrationer, kartor med mera med ett beskrivande budskap. Informationsskyltar ska bland annat väcka intresse och förmedla kunskap om det skyddade områdets värden. De ska även förmedla information som underlättar orientering och vistelsen i det skyddade området. För personer som känner sig otrygga och ovana i naturen kan skyltar som visar tillbaka till entrén/utgångspunkten vara en hjälp. Vägvisande skyltar är viktiga ledvisare i skyddade områden som underlättar orienteringen. Denna typ av skyltar kan delas in i tre kategorier: vägvisare, avståndsmärken och platsmärken. Vägvisande skyltar anger ofta riktningen, namn och avståndet till målet och ibland även målets och vägens karaktär med en symbol. Avståndsmärken anger ofta återstående väglängd till ett mål. Platsmärken används för att markera en plats karaktär med exempelvis symboler för aktiviteter eller anordningar. För att personer med nedsatt syn och personer med nedsatt kognitiv förmåga, lässvårigheter eller andra orienteringssvårigheter ska kunna läsa eller orientera sig, är det viktigt att skylten är tydlig och att ytan inte ger upphov till reflexer. För att undvika reflexer bör ytan vara matt. Glas är därför i detta avseende ett sämre material. Informationsskyltar bör också luta något, 5–10 grader framåt i överkanten för att undvika ljusreflexer. Lutningen underlättar även läsningen. Likartat utseende, struktur och utformning av textuppbyggnad/symboler på alla skyltar inom ett område underlättar också orientering och tolkningen av skyltarnas budskap. Placering och läsavstånd Skyltar ska vara placerade på logiska platser där de behövs för att en besökare ska kunna orientera sig och där de är enkla att upptäcka. Om skylten ska kunna användas av personer med synnedsättning måste kontinuerliga taktila och visuella ledstråk leda fram till skylten. Skyltar bör placeras så att tillräckligt med ljus faller på dem samt så att reflexer minimeras. Informationsskyltar bör framför allt finnas i anslutning till ett områdes entré och beroende på områdets karaktär även vid besöksintressanta målpunkter. Områdets karaktär avgör också behovet av antalet vägvisare. Ett kuperat och svåröverblickbart område

kräver tydligare och mer frekvent vägvisning än ett lättorienterat område. En riktlinje är att avstånd längre än 100 meter bör innehålla en avståndsangivelse på vägvisaren.

Länkar till företag som gör anpassade produkter.

<https://www.danfo.com/produkter/toalettbyggnader/toaletthus/>

<http://www.utform.se/sv/>

<http://www.utform.se/sv/Natur---rekreationsmiljo/Tillganglighetsleder/>

<https://nola.se/>

<http://www.hags.se/>